

İnsan həyatdan dərs götürmürsə, demək, yaşamır, mövcud olur. Məndən soruşsalar ki, həyatda ən mühüm dərs nədir, belə deyərəm - öz oyununda məğlub olmaq başqalarının oyununda qalib gəlməkdən üstündür. Etiraf edirəm ki, həyatımın erkən gənclik dövrlərində bu həqiqəti anlamağa təcrübəm çatmadı... Əziyyətini də çəkirəm... Nə edəsən? Bu, mənim taleyimdir...

(Əvvəli ötən sayımızda)
- İnsanların çoxunun Allahdan təkə var-dövlət istəməsi nəyin göstəricisidir?

- Həyatın fəlsəfəsini yetərincə başa düşməməyin, dərin olmamağın, maddiyyat düşgünlüyünün göstəricisidir... Bəli, insanlar Allahdan əsasən var-dövlət istəyir. "Allahım, mənə sağlamlıq ver" deyənlər də çoxdur.

Allah var-dövlət paylamır.

Can sağlığını qorumaq hər kəsin öz işidir. Həyata sağlam doğulub gəldinə, Allahın sənə verdiyi və verəcəyi budur. Qədrini yaxşı bil...

Mən həmişə istədim ki, içimdə qaranlıqlar, qeyri-müəyyənliklər qalmasın. Fəhimim yetərli olsun ki, nəyin düstur, nəyin yanlış, nəyin ədalətli və haqlı olduğunu görə bilim. İçimdə hər şeyin aydın olmasını istədim. Səbrimin daha dərin olmasını istədim ki, səhvlərimin nəticəsini yaşaya bilim.

Allah hər kəsə bunu versə, yetər. Hər kəs də Allahdan bunu istəsə, düz yolda olmağ olar...

- Sizcə, xoşbəxtlik nədir?

- Xoşbəxtlik sözünün sinonimi tapılsaydı, belkə də onun haqqında hamının eyni fikri olardı. Məsələn, Xoşbəxtlik rahatlıqdır, qayğısızlıqdır, yüksək təminatdır, ya nədir. Belə deyənlər var... Hamısı da mübahisəlidir... Görürsüz, xoşbəxtliyin başqa və hamı tərəfindən qəbul olunan bir sözə ifadəsi olsaydı, hər şey çox asan olardı. Ancaq indi hərə bir fikirdədir, hərə bir cür düşünür. Yəqin onun haqqında mənim də fikrim başqalarından fərqli olacaq... Ancaq bədbəxtliyin nə olduğunu əminliklə deyə bilərəm. İnsanın itirə biləcəyi şeylərə - mala, mülkə, vəzifəyə dəliçəsinə bağlanması mənəcə, ən böyük bədbəxtlikdir. Sərvət, vəzifə itirilən şeylərdir.

İtirilməyən, və ya itirilməsi ən az mümkün olan iki şey var - biri Allaha inamdır. Ancaq bu inam xoşbəxtliyin mütləq şərti deyil. Yəni Allaha inanıb xoşbəxt olmaq da olar, olmamaq da olar. Lakin insan öz vicdanı ilə hər vaxt rahat şəkildə üz-üzə qala bilirsə, vicdanına hər şeylə bağlı hesabat verə bilirsə, mənəcə, bu, insan üçün xoşbəxtliyin əvəzsiz anıdır. Bu anı heç nə ilə əvəzləmək olmaz. Var, dövlət, vəzifə insanı xoşbəxt etmək üçün yox, onun üzleşdiyi problemləri nisbətən rahat yola vermək üçündür.

Adamlar var ki, milyardlara sahibdir, ancaq vicdanı ilə bir dəqiqə də tək qala bilmir. Bu ifadəni çox eşitmişik: "Tək qalanda, başıma hava gəlir". Təklidən fobiyaçı olanlar başqadır. Ancaq çox hallarda təklid qorxusu insanın öz vicdanından qorxmasıdır. Başqa heç nədir. Mən çox rahatam ki, uşaqlıqdan indiyədək həyatımın bütün anları ilə bağlı vicdanıma hesabat verə bilərəm. Vicdanımla tək qalmaqdan qorxmuram.

- Övlad həyatın bəzəyidir. Siz necə düşünürsünüz?

- Övladlar barədə düşüncələr həyatımızın vacib hissəsi olmalıdır. Bu barədə düşünməyənlər demək atalıq eləmir, demək özləri də zamanında övladlıq eləməyiblər. Övlada böyük var-dövlət qoyub getmək heç də vacib deyil. Səndən sonra bir yolla dolaşdırıb əlindən ala bilərlər, ya da özü onu itirə bilər. Yetər ki, övladı məsuliyyətli böyüdəsən, öz gələcəyi barədə düşünsün, millətin və dövlətin mənafeyi üçün sağlam bir ailəyə sahiblənməyin milli borc olduğunu duysun, təhsilli olsun, bir də normal cəmiyyətdə yaşasın. Qalan hər şeyi bu şərtlər daxilində özü qazanacaq. Ona görə də hər bir insan övladına mal-mülk mərəsə qoymaqdan əvvəl yaşadığı cəmiyyətin daha da mükəmməl olmasına çalışmalıdır.

Övlad üçün ən qiymətli mərəsə daha təkmil cəmiyyət qurmaqdır.

- Sizcə, dostluq insanın özünün icad etdiyi ali münasibətlərdən sayıla bilərmi?

- Bəli, dostluq insanın özünün icad etdiyi ali münasibətlərdən biridir. Ata-oğul, bacı-qardaş, əmioğlu-əmiqızı və s. milli genetik və traybalıq kökdən gələn münasibətlərdir. Müəyyən xüsusiyyətləri ideallaşdırıb bunların əsasında dost axtarışına çıxmaq düz deyil. Onda yanılmalar çox ola bilər. Tez-tez dost dəyişməli olarsan, bu da yaxşı deyil. Dostluğa tələdən, iqbaldan gələn insanlararası sentimental münasibət kimi baxılmalıdır. İnsanlarla mümkün qədər mehriban münasibətlər saxlamaq lazımdır. Bunların arasında əsl dostluq özünü nə vaxtsa göstərəcək.

Dostu və dostluğu axtarma, onu gözlə, özü nə vaxtsa gələcək.

- Harada doğulmağın Vətən sevgisinə təsiri varmı?

- Harada doğulmaq Vətən sevgisinin tək və həlledici şərti deyil. Vətənə bağlılığın bir neçə qırılmaz telləri olmalıdır. Hər kəs vətəndə özünü tapa bilməlidir, orada özünü təsdiq edə bilməlidir, orada təhsil almaq, tərbiyə olunmaq, xoşbəxt ailə qurmaq və işləmək imkanı olmalıdır. İnsan doğulduğu yerdə xoşbəxt deyilsə, vətəninə sevgisi tam ola bilməz. Məmməd Arazın sözü qiymətli, - Vətən də sənə oğul deməlidir, səni sevməlidir. İnsan tək doğulduğu yerdə yox, yad bir məmləkətdə də xoşbəxt ola, onu öz doğma vətəni kimi sevmə bilər. Vətənin faciəsi odur ki, övladları onu sevməyə. Övladların isə faciəsi odur ki, Vətən ona oğul deməyi bacarmaya... Vətənin övlada, övladına vətənə yadlaşmasını Allah heç bir xalqa rəva görməsin.

Bir Afrika diktatoru ölkəsinə insan eti yeyirdi. Bu ölkənin övladları onu "Vətən deyə" sevmə bilirdilərmi? Yox... İmkanı çatanlar Əsədlərin Suriyasın-

"Yada düşdü" jurnalına Aydın Quliyevin yubiley müsahibəsi...

"Adım valideynlərimin mənə verdikləri ən böyük mirasdır"...

dan, mollaların İranından, Mübarəkin Misirindən, Qəddafinin Liviyasından, Bin Əlinin Tunisindən qaçıb canlarını qurtarırdılar. Vətənlə övlad arasında yadlaşma budur...

Vətəndən imtina etmək mə-nəvi cinayətdir. Vətənə yadlaşmaq isə milli faciədir.

- Ədəbiyyata marağınız necədir?

- Orta məktəb illərindən dünya və Azərbaycan ədəbiyyatına sözsüz ki, böyük maraqla göstərmişəm. Həyat ideallarını təyin etmək üçün zətn bundan mötəbər ilk mənbələrimiz yox idi... Ancaq müstəqillik dövründə baxışlar bir az dəyişdi. İndi şeirin, romanın, ümumiyyətlə, bədii ədəbiyyatın meydanı daralıb. Ancaq bu, o demək deyil ki, ona daha ehtiyac yoxdur. Ehtiyac həmişə olacaq. Bədii ədəbiyyata həvəs bir neçə on il əvvəllərlə müqayisədə indi çox azalıb. Ona görə ki, əvvəla, islahatçı, təftişçi, inqilabçı, tənqidçi, maarifçi ruhun məhsulu olan ədəbiyyat nümunələri indi nadir hallarda yara-

nır, bəlkə də heç yaranmır. İkinci, bədii ədəbiyyatın zamanla əlaqəsi kəsilib. Dünyənin obyektiv tarixini yarada bilmir, bu günün real mənzərəsini verə bilmir, gələcəklə bağlı isə nə çağırışlar edə bilir, nə də təsəvvür yarada bilir. "93-cü il", "Paris Notrdam kilsəsi", "Dumanlı Təbriz", "Amerika faciəsi" və s. kimi əsərlər indi daha yaranmır. Müstəqilliyimizin 30 ilində ölməz realist romancıllıq mövzusu ola bilən nə qədər hadisələr baş verib... Ancaq nə fayda... Dediym tələblər çərçivəsində onlar romanlaşa, povestləşə bilmədilər... Ancaq hələlik belədir...

- Nə dərəcədə səbrlisiniz?

- Səbrli olmaq vacib xüsusiyyətdir. Səbr insanda əsasən anadangəlmə olur, sonradan formalaşdırılan səbr də var.

Səbrli olmaq üçün əvvəla gərək böyük enerjin olsun. İkinci, özünə bağlı baş verən və baş verməyən hər şeyin səbəbini bilməlisən. Yəqin "illərdi bu işim alınmır, burada ilişmi-

şəm" və s. kimi gileyçi deyimlərə hamı rast gəlir. Mənimə belə qayğılarım olmayıb. Çünki həyatımda olanların və olmayanların səbəblərini bilirəm. Hətta bir çox hallarda olacaqları da qismən görə bilərəm.

- Sizi ictimai-siyasi fəaliyyətə hansı meyillər gətirib?

- Mən ictimai fəaliyyətə siyasətlə gəlmişəm. Bir müddət həm siyasət, həm də mətbuatla məşğul olmuşam. Sonra obyektiv şəraitin tələbi ilə seçim edərək mətbuatda qaldım.

Siyasətdə olduğum dövrü itirilmiş illər saymıram. Siyasət hər şeydən əvvəl populyarlıq deməkdir. Lakin siyasi populyarlıq dalğasında gərək

özünü itirməyəsən. Qalib də gələ bilərsən, məğlub da ola bilərsən... Bütün hallarda simanı, insanlığı, mənəviyyatı qoruya bilməlisən. Mən bunu siyasətdə uğurlarımdan biri sayıram. Bəziləri siyasəti "əxlaqsız sənət" hesab edir. Çox yanlışdır. Siyasətin öz əxlaqı var, siyasətdə əxlaqlı adamlar var, təəssüf ki, siyasətdə həm də çoxlu sayda əxlaqsız adamlar var. Ancaq bu, siyasəti bütövlən əxlaqsız fəaliyyət saymağa əsas ola bilməz. Siyasətin əxlaqı başqadır, əxlaqsızların siyasəti başqadır, əxlaqlı siyasət tam başqadır... Siyasətin əxlaqı qarşıdakı hədəflərdən asılıdır. Siyasəti ticarətə alət etdinsə, onda əxlaq ola bilməz... Milyonların mənafeyini, həyatını, gələcəyini təmin edən bir fəaliyyət növü hansı məntiqə əxlaqsız hesab oluna bilər?!

- İnsan öz aqlını erkən təxmin edə və buna uyğun olaraq peşəsini seçə bilərmi? Bu cəhətdən övladlarınızı necə görürsünüz?

- Bilər yox, məhz bu cür etməlidir... İnsan peşəni öz qabiliyyəti və real həyat nümunələri əsasında seçməlidir. Bu mənada övladlarını hansısa peşənin dalınca getməyə məcbur etmədim. Hesab etdim ki, bunu öz istedadları və həyatda şəxsən tanıdıqları nümunələr əsasında həll etsələr, daha yaxşı olar. Beləliklə, övladlarım mənim peşəmlə bağlı olmayan həyat yolu seçdilər. Hərəsinin öz yolu var. Narahat deyiləm. Bu, əslində, ağıl təxmin etməkdir.

(Ardı növbəti sayımızda)

Söhbətləşdi:

Hikmət Məlikzadə